

علی نقی بهروزی

سرپرست مرکز حافظ شناسی شیراز

خط حافظ

حافظ خوشنویس کیست !؟

استاد بزرگوار جناب آقای جمالزاده در مقاله «رواج بازار شعر و شاعری» (قسمت سی و چهارم) که در شماره ۱۱ و ۱۲ سال چهل و ششم مجله وزین ارمغان چاپ شده بود ضمن اظهار لطفی که نسبت به بنده مبذول فرموده بودند به خط حافظ اشاره ای فرموده بودند.

اینک در پاسخ معظم له معروض میدارد:

در مرکز حافظ شناسی که در کتابخانه حافظیه (در آرامگاه حافظ) تشکیل شده است عکس چهار قطعه خط موجود است که گزاف و آنهارا در اینجا ملاحظه میفرمایند.

یکی از این خطها ثلث است که با قلمی درشت نوشته شده است و در زیر این خط ، بدون ذکر تاریخ نوشته شده : مشقه خادم الفقراء شمس الحافظ شیرازی .

دومین خطی است بقلم نسخ که در صفحه ۱۲۹ کتاب خاطرات و خطرات نوشته مرحوم حاج مهدیقلی هدایت (مخبر السلطنه) چاپ شده است «در پایان این نوشته قید شده است کتبه افقر الفقراء شمس الحافظ شیرازی فی بلدة

شیراز ... سنة اربع وسبعين وسبعمائنه .

سومین خطی که ملاحظه میشود آخر یکی از خمسه امیر خسرو دهلوی است که اصل آن در کتابخانه علوم فرهنگستان ازبکستان در تاشکند مضبوط است - در پایان این کتیبه نوشته شده است :

کتبه الفقیر الضعیف.... الله تعالی محمد بن محمد بن محمد الملقب شمس الحافظ الشیرازی - احسن الله احواله فی الرابع والعشرين صفر ختم بالخیر والظفر سنة ثلث وتسعين وسبعمائنه والحمد لله الذی هدینا لهذا وسلم تسلیماً کثیراً .

چهارمین خط که در یکی از روزنامه‌ها چاپ شده آخر یکی دیگر از خمسه امیر خسرو است که بخط نستعلیق نوشته شده و در پایان آن نوشته شده است :

کتبه الفقیر محمد بن محمد بن محمد شمس الحافظ احسن الله احواله فی الثالث عشر جمیدی الاول سنة ست وخمسين وسبعمائنه و بحمد حمداً کثیراً و سلم تسلیماً .

دو خط اخیر که بخط نستعلیق است قسمتهای آخر منظومه‌های خمسه امیر خسرو دهلوی است که اصل آنها در کتابخانه علوم فرهنگستان ازبکستان در شهر تاشکند مضبوط است .

از اینقرار این چهار کتیبه دست‌نویست شخصی است که در سالهای ۷۷۴ و ۷۹۳ و ۷۵۶ هجری قمری نوشته شده و نویسنده در شیراز اقامت داشته و نام او « محمد » و لقبش « شمس الحافظ » بوده است و در سالهایی در شیراز زندگی میکرده که خواجه شمس‌الدین محمد حافظ شاعر معروف نیز حیات داشته است .

تقارن تاریخی این نوشته‌ها که درست مطابق است با سالهایی که حافظ شاعر زنده بوده و اینکه این نوشته‌ها در شهر شیراز نوشته شده و هم چنین هم نام

بودن نویسنده باحافظ شاعر و تشابه نزدیکی که « شمس الدین » با لقب « شمس - الحافظ » دارد ، سبب شده است که عده ای این خطوط را دست نوشته خواجه شمس الدین محمد شاعر معروف بدانند - اگر دقت شود معلوم میگردد که این « شمس الحافظ » خطاط که بسیار هم خوشنویس بوده ، شخصی است غیر از خواجه شمس الدین محمد حافظ شاعر شیرازی ، بدلائل زیر :

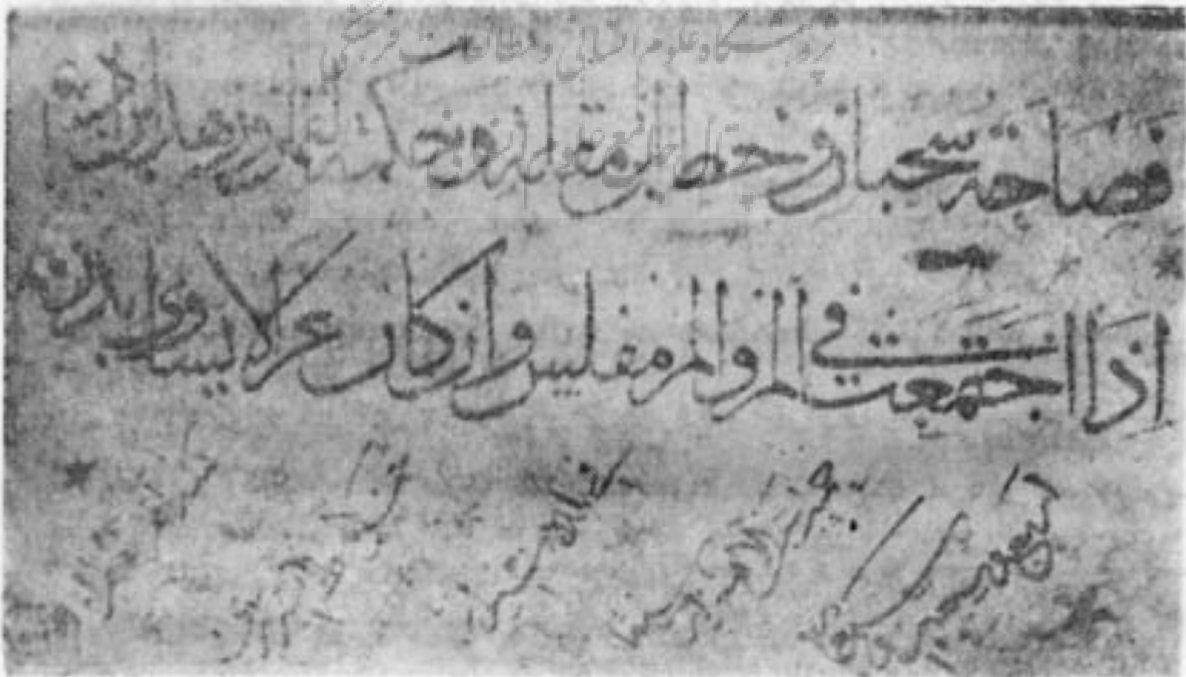
اول - نام خواجه حافظ شاعر « محمد فرزند بهاء الدین » است در حالیکه نام نویسنده خطوط « محمد بن محمد بن محمد » میباشد .

دوم - لقب حافظ شاعر « شمس الدین » است در حالیکه لقب نویسنده این خطوط « شمس الحافظ » میباشد .

سوم نام پدر حافظ شاعر « بهاء الدین » است در حالیکه نام پدر نویسنده خطوط « محمد بن محمد » میباشد .

چهارم - در دیوان حافظ ابیاتی هست که از آن میتوان استنباط کرد که حافظ شاعر شیرازی ، بقول خودش ، هنرهائی داشته است مانند « خوش لهجه » و « خوش آواز » و « عاشق » و « رند و نظر باز » و غیره ولی بنده بیتی در دیوان حافظ ندیده ام که بر هنر « حسن خط » و یا خوشنویسی شاعر دلالت کند و جایی را هم سراغ ندارم که کسی حافظ شاعر معروف را خوش خط و یا خوشنویس معرفی کند - اگر خواجه حافظ تا اینقدر خوشنویس بود ، بطور حتم از این هنر خودش اشاره ای میکرد .

از اینقرار بنده معتقدم در حال حاضر دست خطی که نوشته خواجه شمس - الدین محمد بن بهاء الدین حافظ شاعر معروف شیرازی باشد موجود نیست و این خطوطی را که به حافظ منسوب کرده اند ، دست نوشته مردی خوشنویس است که نامش « محمد » و پدرش « محمد بن محمد » و لقبش شمس الحافظ است و او معاصر خواجه حافظ شاعر بوده و در شیراز هم اقامت داشته است .

عبدالرحیم خلیفت (و غیره)

نقد و ثبوت می شود در تمام	ن از ذوق آن بود که تمام	چونان می شنود ساقی کلام جز	یکی هر چه در خاک حسد و بریز
یا سالی آنی که کام هست	همه که در مورد علم هست	همه با هم بیان می و در	هر بیان ذرافه امورش ناز
یا سطر یا ساز کن بود را	سوزش در این روزگار	و سدا از زبان جان حسد و کلام	سک نگر کن کار او را تمام

اشج الیوم علی عاصف قاری و فقا. دهی بی چشمه پدا استیجالم المصقول بر حدود
 صدری لبری فب من الخیالات القیام و یصوت فی مجالس الصورین و لقب قلبی
 آینه. سک ندرن عصب ای س سدا ز لانفا من و الایفس

کتاب العصب لصفیة نزهة القلوب
 الشیرازی اجسن و حیوال فی الرابع و الایفس
 و الفلزات من و همین و س
 و هجرته الی الله سدا
 و سبزه لهما
 لثبرا

پیشتر علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 سکنه ران

پرتال جامع علوم انسانی